

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA 2023

„KONSTITUCIJA KIEKVIENAM“

Mykolas Romeris
universitetas

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

CIVILINĖ IR CIVILINIO PROCESO TEISĖ

ĮVADINĖ DALIS

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinės ir civilinio proceso teisės žinios leidžia jaustis saugiau ir ramiau dėl ateities, nes šių teisės šakų žinios ir praktiniai įgūdžiai įgalina praktiškai veikti ir tvarkyti savo gyvenimą.

Civilinės teisės **funkcija** yra **reguluoti** civilinius teisinius santykius, tačiau yra ir **apsauginių normų**, numatančių sankcijas, kurių tikslas – atkurti padėtį, buvusią iki teisės pažeidimo.

Civilinės teisės funkcijos skirstomos taip:

Apsauginė. Tikslas užtikrinti, kad asmenys galėtų įgyvendinti savo civilines teises ir pareigas.

Reguliavimo. Tikslas reguliuoti civilinius teisinius santykius.

Prevencinė. Tikslas užkirsti kelią civilinės teisės pažeidimams.

Pagrindinis civilinės teisės šaltinis yra **Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (CK)**, o civilinio proceso – **Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (CPK)**.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinės teisės šaka veikia kiekvieną žmogų nuo pat gimimo iki mirties. Ką tik gimusį vaiką su jo tėvais, kitais giminaičiais sieja **šeimoms santykiai**. Šeimos santykiai apima santuokos sudarymą, pripažinimą negaliojančia ir jos pabaigą, sutuoktinių turtines teises ir pareigas, vaikų ir tėvų tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimą, kitų šeimos narių teises ir pareigas, globą ir rūpybą, civilinės būklės aktų (gimimo, įvaikinimo, santuokos bei mirties) reglamentavimą.

Įdomu! Skirtingose valstybėse gyvenančių nepilnamečių vaikų ir tėvų asmeniniams ir turtiniams santykiams taikoma vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė. Civilinės teisės žinios primena apie vaikų ir tėvų (kitų vaiko atstovų) tarpusavio santykius, jos suteikia laisvę žinoti pastarųjų teises ir pareigas vieni kitiems, galimybę teises apginti pažeidimo atveju. Motinos (tėvo) valdžia vaiko atžvilgiu pasibaigia vaikui tapus veiksniu.

Kartu su fiziniais asmenimis civilinėje apyvartoje dalyvauja ir **juridiniai asmenys**. Civilinės teisės žinios padeda kurti verslą, išmanyti juridinių asmenų rūšis ir jų veikimo galimybes.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinė teisė reguliuoja **paveldėjimo teisinius santykius**. **Paveldėjimas** – tai mirusio žmogaus, t. y. fizinio asmens, ne tik turtinių ir neturtinių teisių, bet ir pareigų perėjimas palikimą priimantiems asmenims. Kitaip tariant, priėmus palikimą, atsakoma ir už palikėjo skolas, priimdami palikimą paveldime ne tik turtus, bet ir pareigas, ar net skolas.

Paveldėti galima pagal **įstatymą, testamentą, ar faktiškai pradėjus paveldimą turtą valdyti**. Jeigu nėra testamentu, dažniausiai paveldi šeimos nariai ar artimieji giminaičiai. Todėl viena iš dažniausių situacijų, kada susiduriama su giminystės ryšio nustatymu – paveldėjimo teisė. Paveldėjimas yra grindžiamas visų pirma giminystės ryšiu.

CK nustato 6 paveldėjimo pagal įstatymą eiles, t. y. palikėjo (mirusiojo): 1) vaikai; 2) tėvai, vaikaičiai (anūakai); 3) seneliai ir provaikaičiai; 4) broliai ir seserys, proseneliai ir prosenelės; 5) brolio ir sesers vaikai (sūnėnai ir dukterėčios), taip pat palikėjo tėvo ir motinos broliai ir seserys (dėdės ir tetos); 6) tėvo ir motinos brolių ir seserų vaikai (pusbroliai ir pusseserės).

Kada palikimas laikomas priimtu? Kur reikėtų kreiptis? Laikoma, kad įpėdinis priėmė palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Svarbu įsiminti, kad pareiškimą dėl palikimo priėmimo reikia pateikti per 3 mėnesius nuo plikėjo mirties, t. y. terminas pradamas skaičiuoti nuo asmens mirties.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Vieni iš svarbiausių santykių, kur galime pritaikyti civilinės teisės žinias yra **nuosavybės santykiai**. Jie užtikrina turto turėjimą kaip asmens nuosavybę ir sudaro prielaidas žmogaus, kaip laisvo ir nepriklausomo visuomenės nario, saviraiškai. Atsižvelgiant į šiuos santykius, nustatoma, kas yra teisėtas konkretaus turto savininkas (valdytojas) ir naudotojas, pavyzdžiui, žmogaus nuosavybe gali būti butas, automobilis ir panašiai.

Nuosavybės teisė – tai teisė **savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmens teisių ir interesų**, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Nuosavybės teisė yra absoliutaus pobūdžio. Tai reiškia, kad savininkas šią teisę gali naudoti prieš visus asmenis. Jis gali reikalauti jo, kaip savininko, teisių nepažeidinėti ir iš bet kurio pažeidėjo gali reikalauti pašalinti pažeidimus.

Kiekvienas iš mūsų yra suinteresuotas, jog niekas neatimtų turimo turto bei netrukdytų juo naudotis. Tačiau toks asmuo neturėtų pamiršti, kad **naudodamasis savo nuosavybe neturi teisės pažeisti ir kito asmens teisių**.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Žmonės kiekvieną dieną sudaro įvairiausias **sutartis**, pvz., pirkimo-pardavimo, dovanojimo, mainų, nuomos, panaudos, darbų atlikimo arba paslaugų teikimo ir pan. Tam tikros sutartys privalo turėti esmines sutarčių sąlygas jų sudarymui. Pvz., nekilnojamo daikto pirkimo-pardavimo sutartis, jeigu joje nėra nustatyta nekilnojamojo daikto kaina, nėra sudaryta.

Kiekvienam žmogui kasdienybėje yra svarbi **vartotojų teisių apsauga**. Vartojimo sutartimi verslininkas įsipareigoja perduoti vartotojui prekes nuosavybės teise arba suteikti paslaugas vartotojui, o vartotojas įsipareigoja priimti prekes ar paslaugas ir sumokėti jų kainą.

Vartotojas – fizinis asmuo, su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusiais tikslais siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis.

Verslininkas – fizinis asmuo arba juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padalinys, savo prekybos, verslo, amato arba profesijos tikslais siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis, įskaitant asmenis, veikiančius verslininko vardu arba jo naudai. Juridinis asmuo gali būti laikomas verslininku neatsižvelgiant į jo dalyvių teisinę formą.

šiuos

! Susiklosčius tam tikroms aplinkybėms apie savo, kaip vartotojo, teises dažnai susimąstome tik tada, kai manome, kad jos pažeidžiamos. Tuomet pradedame galvoti, kokias teises turime ir kaip jas apginti, kur kreiptis, koks yra prekės kokybės garantinis laikotarpis ir kt. **! visus**

klausimus padeda atsakyti civilinė teisė.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinė teisė saugo ir asmenines, **kiekvienam žmogui svarbias teises ir vertybes**. Specifinės fizinių asmenų teisės yra: teisė į vardą, teisė į atvaizdą, teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, teisė į asmens garbę ir orumą, teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą ir pan.

Šios teisės yra ypatingos, kadangi jos neatskiriamos nuo teisių turėtojo asmens, padeda susikurti asmenybei bei būti unikaliam šių teisių turėtojui, todėl yra labai svarbu, kad jos nebūtų peržengiamos ar kitaip pažeistos. Šių specifinių teisių pažeidimai gali sukelti fiziniam asmeniui turtinę ir neturtinę žalą ar pakenkti asmens esamai reputacijai. Pvz., jeigu kas nors, be Jūsų sutikimo, atgamins, parduos, demonstruos ar neviešoje vietoje, be sutikimo, nufotografuos, Jūs turite teisę reikalauti atlyginti turtinę ir neturtinę žalą.

Civilinė teisė yra viena iš pagrindinių teisės šakų. Jos reikšmė mūsų gyvenime labai didelė, nes kiekviename žingsnyje visiems mums tenka susidurti su šios teisės reguliuojamais santykiais. Daugelis šių santykių tokie dažni ir įprasti, kad net neįjaučiame jų teisinio pobūdžio.

Mykolo Romerio
universitetas

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Kaip jau žinome, CK (materialinė teisė) pasako „kokias teises ir pareigas aš turiu“, tačiau ji nepasako „kaip man apginti mano turimą teisę, jeigu ją kažkas pažeidžia ar susiduriu su kliūtimis jas įgyvendinant“. Dėl šios priežasties, **civilinio proceso teisė reguliuoja civilinės teisės įgyvendinimo tvarką**. Pavyzdžiui, paskolinote pinigų sumą nurodytam terminui, tačiau jam suėjus, skolininkas skolos negrąžina. Ką tuomet daryti?

Civilinio proceso teisė – sistema teisės normų, reguliuojančių teismo, byloje dalyvaujančių asmenų ir kitų proceso dalyvių veiklą teismui nagrinėjant ir sprendžiant civilines bylas ir vykdant teismo sprendimus.

Civilinis procesas – tam tikra veikla, kuri kyla iš materialinių teisės normų subjektų – ginčo šalių nesutarimo. Civiliniame procese atsiranda trečioji šalis – teisminė institucija. Gali atsirasti ir daugiau subjektų, pavyzdžiui, prokuroras, liudytojai, ekspertai.

Civilinio proceso **bruožai**:

Teismo
procesas

Byla
iškeliama
šalies
iniciatyva

Ieškovas
veikia
asmeniniais
interesaiis

Procesas
neprasidės
be atsakovo
valios

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Civilinės bylos teismuose nagrinėjamos pagal nustatytą kompetenciją, vadovaujantis CPK nustatyta tvarka.

Lietuvoje veikia **bendrosios kompetencijos** teismai ir **specializuoti** teismai.

Apylinkės teismas yra pirmoji instancija, kuri nagrinėja civilines bylas, priskirtas jo kompetencijai. **Apygardos teismas** yra pirmoji instancija, kuri nagrinėja civilines bylas, įstatymo priskirtas jo kompetencijai, bei apeliacinė instancija apylinkių teismų sprendimams ir nutartims. **Lietuvos apeliacinis teismas** yra apeliacinė instancija byloms, kurias kaip pirmosios instancijos teismai išnagrinėjo apygardų teismai.

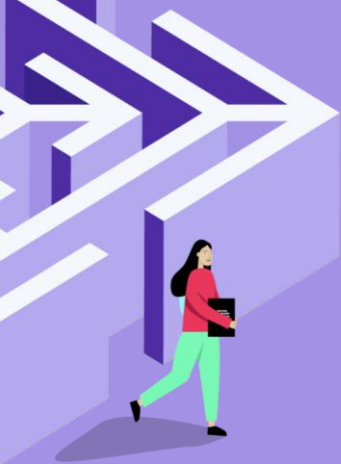
Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra vienintelė kasacinė instancija įsiteisėjusiems bendrosios kompetencijos teismų sprendimams ir nutartims. Jis formuoja vienodą teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus.

Mykolas Romeris
universitetas

DAUGIAU INFORMACIJOS – mokomojoje medžiagoje Nacionalinės teisės žinių olimpiados pasirengimui!

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

Mykolo Romerio
universitetas

